

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisdednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: **Rieger Imre.**

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BOROS GYÖRGY, BOGA KÁROLY, DR. CSERNÁTONI GYULA, CSIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN, SÁNDOR JÓZSEF.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lyceum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — NAGY KÁLMÁN közs. isk. igazgató-, egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

Nehány szó felekezeti tanítóképző intézeteinkről.

Sokszor tárgyalt kérdés, jámbor óhajtás, melyet az illetékes körök soha semmi figyelemre nem méltattak, az, hogy felekezeti tanítóképző intézeteinket a kor kívánalmainak megfelelőkké kellene már végre-valahára tenni.

A szerezsen mosdatás eredménytelen munkáját megunva, tanügyi lapjaink egy része a közelebbi időkben nem igen foglalkozott e kérdéssel, most azonban, egy sajnálatos véletlen, mely bizonyára érdekösszeütkezésen alapszik, ismét felszínre vetette e kérdést.

Az eset, melyről olvasóinknak már bizonyára van tudomásuk, az, hogy a pécsi r. k. tanítóképezde igazgatója Schultz Imre állásától elmozdított. Schultz egyike legtehetségesebb felekezeti képzőintézeti tanárainknak, ki odaadó szorgalommal, jó ügyhöz méltó fáradhatlan kitartással küzdött a tanítóképzés nehéz pályáján, ki mondhatni rajongással szolgálta egyháza érdekeit; rosszal mindent, mi a közös iskolai intézmény fejlesztését célozta, s hű szolgálatát azzal jutalmazták, hogy felekezeti előjárósága, fegyelmi vizsgálat megelőzése nélkül, egyszerűen elbocsátotta.

Az elbocsátásra az szolgáltatott okot, hogy nevezett igazgató kérni merete képezdeje hiányainak orvoslását, a mennyiben szót emelt a mellett, hogy tanítóképző intézete csak akkor tüntetheti fel a kellő eredményt, ha legalább egy jól szervezett gyakorlóiskolája van.

Mellőzzük a részleteket, úgy is ismerik azokat olvasóink, és szóljunk általánosságban felekezeti képezdeinkről valamit.

Ez intézetek sorsa, főleg a hol mi ismerjük, az erdélyi részekben, valóban szánandó.

A legtöbbnek nincs állandó helyisége. A gymnasium, a mely mellett szervezetett, mostoha gyermeke a tanítóképző intézet, ha ugyan ilyennek nevezhetjük. Ismerünk oly képzőt, hol a növendékeknek csak akkor van órájuk, ha a gymnasiumi osztályok megürültek, mert e célra külön tanterem nincsenek. Van olyan képezde, hol a növendékek tisztán csak a szaktárgyakat tanulják külön, az általános elméleti tárgyakat pe-

dig a gymnasiumi növendékekkel közösen hallgatják. Hogy ez a két tanterv eltérései miatt hogyan eszközölhető, arra feleljenek azok, kik ilyen mesterséget üznek. Ismerünk oly képezdét, melynek összes tanári személyzete (értve alatta olyan egyéneket, a kik tisztán a képezdei tanításra hivatvák) egy emberből áll.

A legtöbb még tán nem ismeri a kormány által a népoktatásügyi törvény alapján kiadott tantervet. — Tanfolyama nem négy éves, felszerelése mondhatni semmi. Egyikben-másikban nyílt gunyt üznek a törvény rendeleteivel, a mennyiben kibocsátott növendékeiknek kitűnő osztályzatot osztogatnak a magyar nyelvből, a kik pedig tényleg mondhatni semmit sem tudnak magyarul.

Mit szólunk növendékeiről, hiszen mindennapi eset, hogy a népiskola elvégzése után felveszik a tanulókat a képzőintézetbe, s ily hiányos előismeret után minő eredményt tudnak felmutatni. Tudunk esetet arra, hogy az egyik gör. kath. tanítóképző intézetbe a 2-ik népiskolai osztályból vettek fel tanulót.

E szomorú tények, melyeknek még egész sorozatát hozhatnók fel, sürgősen követelik, hogy felekezeti tanítóképző intézeteink a népiskolai törvény intenczióinak s a kor követelményeinek megfelelőleg mielőbb reformáltassanak.

Könnyű ezt mondani, hangoztatták ezt már sokan, de hogyan eszközöltessék ez, mikor az illetékes hatóságok évtizedek óta számba sem veszik magát a törvényt sem.

Többen azt óhajtják, hogy a felekezeti tanítóképző intézetek közül azokat, melyek a törvény kívánalmainak meg nem felelnek, a kormány egyszerűen zárassa be. Szépen hangzik, nagyon is jogos óhajtásnak tűnik fel, de vajjon azon helyzetben van-e ez idő szerint államunk, hogy a megszüntetett felekezeti képzőintézetek helyett megfelelő számú állami tanintézeteket létesítsen. Bizonyára nincsen.

Mások azt hangsúlyozzák, hogy a felekezeti képzőintézetektől vonassék meg a tanítói oklevél kiállítathatásának joga, s ez intézetek végzett növendékei kötelezessenek arra, hogy az állami tanítóképezdekből tegyenek tanképesítő vizsgálatot. Ez sem egészben elfogadható, mert azon felekezetektől, melyek évszázado-

kon át mondhatni egyedül és oly nagy áldozatokkal eszközölték a népnevelést, azon jogot, hogy speciális kivánalmaiknak megfelelő tanítókat képezzenek, megvonni nem lehet.

Semmi szükség sincs arra, hogy a felekezeti képezdék várva-várt reformja ügyében újabb intézkedések tétessenek. Az eddig fennálló törvények és a kiadott szabályrendeleteknek az illetékes közegek által való szigorú végrehajtása önként magával hozza azon újítások életbe léptetését, melyek foganatosítását az ügy érdekében mindnyájan egyaránt óhajtjuk.

A törvény alapján kiadott szabályrendeletek jogot adnak a kir. tanfelügyelőknek a felekezeti képzőintézetek ellenőrzésére, főleg újabban mióta csak azon tanítói oklevél tekintetik érvényesnek, a melyet az illetékes tanfelügyelő láttamozásával megerősített.

Ellenőrizték a kir. tanfelügyelők szigorúan az ily tanítóképző intézeteket, s ott hol szükségesnek tartják, tagadják meg a megerősítést. Ügyeljenek kellő eréllyel arra, hogy olyan tanítójelölt, kinek felekezeti képezdékben nyert oklevele az illetékes tanfelügyelő által láttamozva nincsen, semmi esetre se nyerjen alkalmazást, s az óhajtott eredmény a felekezeti képezdék reorganizálása, lassan-lassan el lesz érve.

Tasnádi J.

A havrei nemzetközi tanítógyűlés.

Folyó év szeptember hó 6—10-én tartatott Havreban az első nemzetközi tanítógyűlés, melynek lefolyásáról az „Allgemeine Deutsche Lehrerzeitung” nyomán a következőket közöljük:

E gyűlés iránt a tanító világ kiváló érdeklődést tanusított. Egyedül Párisból két külön vonat indult ez alkalommal Havreba. A csinosan díszített város alig volt képes befogadni a nagy számmal érkezett vendégeket, kik közül sokan, kényelmesebb lakás hiányában hajókon szállásolták el magukat. A résztvevők száma harmadfél ezer volt, még pedig 2000 tanító és mintegy 500 tanítónő.

A gyűlés helyisége a nagy színház volt, melynek minden talpalatnyi helye be volt népesítve. Az ünnepélyes megnyitást szeptember 6-án d. u. 3 órakor Franciaország közoktatásügyi minisztere eszközölte.

A megnyitó beszéd után Hendlé a szajnai kerület prefektje emelt szót, üdvözölvén a köztársaság kormányát s annak képviselőit, hálaival emlékeztvén meg azon nagymérvű áldozatokról, mit a nemzet áldozatkészségéből a közoktatásügy emelésére fordítottak.

Ezután Sieyfried, Havre polgármestere, élénk érdeklődés közepett üdvözölte az ország különböző vidéből sőt külföldről érkezett vendégeket, robusztus nyilatkozik a gyűlés es méjéről, melynek feladata az óhajtva várt általános béke közepette az egyes nemzetek jólétét erkölcsi és értelmi haladását előmozdítani. Minden nép annyit ér ugyan, a mennyit egyedei az egyének kiképzése a tanítóság feladata, s így minden nemzet jövője a tanítók kezébe van letéve.

Majd ismét Franciaország közoktatásügyi minisztere szónokolt, megköszönve Havre város közönségének, hogy a gyűlés megtarthatására, készséggel ajánlá fel vendégszeretetét. A congressus tagjainak kiváló figyelmébe ajánlotta, hogy tanácskozásaikban egy szabad állam szabad polgáraihoz illő függetlenséggel nyilatko-

tassák véleményeiket, hogy még látszata is távol legyen annak, hogy a hozott határozatok a kormány pressiója alatt hozattak, egyuttal azonban felkérte a tagokat, hogy a köztársasági kormány tanügyi politikájának alapelveit az iskola kényszerít, az ingyenes és közös iskolázást tartsák tiszteletben. A lelkiismereti szabadság nevében üdvözli a felekezetnélküli oktatást, mint a 3 ik köztársaság egyik legfontosabb vívmányát. A francia kormány a tanító congressus iránti tiszteletét az által igyekezett kifejezni, hogy a gyűlés egyik legkiválóbb tárgyát a francia becsületrend keresztjét adományozza. E kitüntetésben Néel a rueili iskolák igazgatója részesült, kinek dekorálása a közönség nagy lelkesedése között történt meg.

Van Meenen belga iskola felügyelő, felhasználá e jelenetet arra, hogy a belga kormány iránt, a tanítók ignorálása miatt, rosszalását fejezze ki. A megnyitó ünnepély utolsó jelenete volt, egy mintaszerűen berendezett új leányiskola felavatása.

Szept. 7-én a szakosztályok kezdték meg működésüket.

Az első szakosztály a következő tételeket: „A nemzeti (országos) és nemzetközi tanítógyűlések haszna.” „A kézimunka tanítása a népiskolákban és az ipariscolák szervezete.”

A második szakosztály a tanítói fizetés kérdésével foglalkozott, s igyekezett kitüntetni azon arányt, hogy mennyiben köteles ehhez járulni az állam, és mennyiben a község. E tételt a szakosztály kiváló higgadsággal és tapintattal tárgyalta.

A harmadik szakosztály a tanítóképzés ügyét tárgyalta, különös tekintettel a tanítóktól megkövetelhető általános és szakismeretekre.

A szakosztályi munkákat a nagygyűlés vette ismét tárgyalás alá. A közgyűléseken Greard a párizsi akadémia rektora elnökölt.

A szakosztályi javaslatokat egyes előadók ismertették. A tárgyalás mint ilyen tömeges gyűléseknél általánosan tapasztalható nehézség volt, az egymástól nagyon is eltérő vélemények között nem mindig sikerült helyes közvetítő határozatot hozni. E körülmény a létrejött határozatok értékét nagy mértékben csökkenti.

Igy pl. a kézi munka tanítására vonatkozólag kimondatott hogy ez a népiskola tantárgyai közé felveendő, noha a tagok jelentékeny része annak ellene mondott. A legtöbb azon érvek közül, melyeket a kézimunka tanítása érdekében hangsúlyoztak, általános becseslet s elfogadható alappal nem bír.

A tanítói fizetésre vonatkozólag szintén igen eltérők voltak a vélemények, abban azonban egyhangulag megegyeztek, hogy a jelen állapot tarthatatlan. Igaz ugyan hogy a köztársasági kormány felette sokat tett a tanítók anyagi helyzete javítása érdekében, miről a congressus tagjai hálaival emlékeztek meg, de a tanítók anyagi állapota még koránt sincs annyira biztosítva, mint azt joggal várhatni. Erre vonatkozólag a congressus állandó fizetést és szálláspénz utalványozását kéri, mely utóbbi a helység lakósszámához arányosított legyen. Majdnem egyhangulag követelték, hogy a tanítók fizetése kizárólag az állampénztárból fedeztessék. Ugyane kérdés kapcsán határozatilag kimondatott, hogy fizetés tekintetében a tanítók és tanítónők egyenjogú-síttassanak.

A havrei congressust nem a hozott határozatok értéke teszi fontossá, hanem azon szolgálat, mit a francia tanítók országos egyesülésének előmozdítása ügyében előkészítőleg eszközölt.

Ujházi Imre.

A közoktatásügyi költségvetés. *)

Örömmel írjuk le, hogy a közokt. költségvetés a kiadásoknál tetemes, közel *négyszázezer forintra rugó növekedést* mutat s e kiadások immár a hat milliót is 346,724 forinttal meghaladják. E viszonyaink közt mindenestre számot tevő növekedés java része pedig a *tanintézetek s beruházások* fontos rovataira esik, amott ugyanis az ez évi kiadások többlete 242,068 frt, emitt 173,175 frt, összesen 415,243 frt, s csak az átmeneti kiadások apadásának következménye, hogy az összes kiadási többlet a fent nevezett összegre szállt alá. A tanintézetek közt majdnem valamennyi részesül a költségek emelésében, az egyetemek, a középiskolák, de leginkább a *népnevelési intézetek*, ez utóbbiak közül főképp a tulajdonképi népiskolák, továbbá a felső leányiskolák; a beruházásokra fordított többletből pedig az oráslánrész az egyemekre jut, főképp a budapestire, de középiskolák s egyéb intézetek is kiveszik a maguk részét s kapnak fölszerelésekre s építkezésekre stb. szánt, egyes esetekben igen tekintélyes összegeket. A ki közokt. viszonyainkat kissé alaposabban ismeri s az uton-utfélen hirdetett optimizmust s megnyugvást a valósággal veti egybe, nem fogja közöt. budgetünket valami pazarlónak találni; ellenkezőleg csak e költségvetés folytonos fejlesztésében, közoktatásunk anyagi alapjának folytonos szilárdításában fogja egy jobb jövő zálogát látni: de még a pesszimista sem fogja tagadni, hogy haladunk, fejlődünk, erősödünk, hogy a költségvetés mindinkább nemzetünk reális szükségleteihez simul és jogosult aspirációink jutnak benne kifejezésre. Ezt világosan megmutatja a következő összeállítás, melyben a költségvetést általában, a kiadások emelkedésének egyes tételeit, s a költségvetés irányát jellemző indokolást részletesebben ismertetjük.

I. Főösszmázat.

Rendes kiadások	1886.	1885.
	<i>forint</i>	
Központi igazgatás	237,589	212,734
Tanulmányi ügyek igazgatása	287,980	286,600
Tanintézetek	4.545.938	4.303.870
Ösztönd. s egyéb tanulm. czélok	88,469	82,379
Közművelődési czélok	331,738	323,648
Egyházi czélokra	310,000	310,000
Összesen:	5.801,714	5.519,231
Nyugdíjak	154,310	146,960
Átmeneti kiadások	69,500	138,452
Beruházások	321,200	148,025
Összesen:	6.346,724	5.952,668
Rendes bevételek	588,311	536,605
	5.758,413	5.416,063
Tiszta szükségleti többlet	342,350	frt.

II. Központi igazgatás.

A központi igazgatás költségének többlete (24,855 frt) igen csekély mértékben terheli az állampénztárt,

Ezen ismertetést az „Egyetértés“-ből vettük át. Szerk.

mert e többletet a közalapítványi alapok és az orsz. tanítói és nyugdíj- és gyám-alapok fedezik, 23,559 frt erejéig. Uj tétel e rovatban a *szerzői jogi peres kérdésekben véleményadásra hivatott szakértő bizottság jegyzőjének tiszteletdíja 500 frt.* Az említett alapok terhére eső költségtöbbletet kimerítően okadatulja a miniszter. A miniszteri számvevőség ugyanis, mely 1867-ben 68 személylyel szerveztetett, s 1875-ben a kedvezőtlen pénzügyi helyzet miatt tetemesen redukáltatott, személyzete megfogyatkozott létszámával ma már nem képes a felszaporodott teendőket elvégezni. A teendők szaporítását mutatják a következő számok: 1868-ban az elintézendő ügydarabok száma 6781 volt. 1884-ben 13,440. 1868-ban a kezelendő költségelőirányzati szükséglet egy millió volt 1885 ben közel 6 millió stb. Ezek alapján kéri a miniszter, hogy 1 aligazgatót, 6 számvizsgáló, 3 számtiszt, s 6 gyakornoki állomást szervezhessen, az igazgató jelenlegi fizetését pedig 500 frttal emelhesse. A tanítói nyugdíjalap kezelésére felállított új osztálynál pedig kell 1 számtanácsos, 1 számvizsgáló, 4 számtiszt s 1 gyakornok.

III. Tanulmányi ügyek igazgatása.

E rovatban nagyobb változásokat nem találunk. A *közokt. tanács* költségeit csekély összeggel emelték, tanácsbírálatok díjazására s tanügyi szakfolyóiratok beszerzésére. A *főigazgatóságok* rovatában is csak egy új tételre akadunk; a miniszterium hatósága alatt nem álló középiskolák meglátogatására kiküldendő miniszteri megbízottak utiköltségeinek fedezésére 1000 frt. A *tanfelügyelőségek* rovatában sincs nagyobb változás, A költségek részletben növekedtek ugyan vagy 6000 forinttal, de ugyanannyival több vonatott le ált. megtakarítás gyanánt. Érdemes megemlíteni, hogy a tanfelügyelők közt 41 van 1400 frt fizetéssel, ellenben van egy 600 frt személyi pótlékkal, kettő 400 frt pótlékkal, egy 300, és tizenkét 200 frt személyi pótlékkal. A költségvetésben van 66 tanfelügyelő, 21 segédtanfelügyelő, 16 tollnok és 50 dijnok, *összesen 153 személy* Hogy e személyzet a nagy czélnak nem felel meg, hogy a tanfelügyelői állás távolról sincs eléggé magas színvonalra emelve, évek óta a tanügyi körök legjogosabb panaszainak képezi tárgyát.

IV. Tanintézetek.

1. Sommázat,

	1886.	1885.
Felsőbb tanintézetek	1.145.824	1.117.798
Középtanodák stb.	875,380	824,600
Népoktatás	2.104,924	1.976,100
Allami intézetek építésére fölvett kölcsönök törlesztésére	2.524,734	2.361,472
Összesen:	4.545,938	4.303,870

2. A budapesti k. egyetem. A fontosabb változások, melyek az ez idei budgetben kifejezésre jutnak, többnyire már foganatosítottak. A *theol. fakultásban* a keleti nyelvek ny. rk. és a hittudományi bölcsészettanára rendes tanárrá lesz előléptetve. Az *orvosi* karnál egy másodtanársegéddel több vétetett fel a gyógyszer- és növénytani tanszék mellé. A *bölcsészeti* karnál négy új ny. rk. tanár fizetése okoz szaporulatot. Az *első magyar ny. r. k. tanára*, kiről az indokolás azt mondja, hogy „hetedik éve sikeresen működven az egyetem s a szakirodalomban is figyelemre méltó tevékenységet fejtven ki, méltányos volt őt állásában véglegesíteni s arról gondoskodni, hogy az első m. tud. egyetemen a magyar nyelvészetnek állandó ny. tanára legyen.“ A

második a szláv nyelvészet rk. tanára; a miniszter a szláv nyelvészet fontosságánál fogva „indokoltnak találta a több év óta működő jeles helyettes tanárnak — ki tanszaka tanulmányozására külföldi utazásokat is tett s az irodalomban is működik — ny. rk. tanárra leendő kineveztetését legfelsőbb helyen javaslatba hozni, minek folytán e kinevezés meg is történ. A miniszter megemlékszik továbbá az angol nyelv és irodalom rk. tanszékéről, végül pedig a művészet-történet ujonnan kinevezett második rk. tanáráról, „ki magántanári minőségében több éven át jeles buzgalommal és sikerrel működven s a magyar művészet-történeti irodalmat egy alapvető tudományos munkával gazdagítván, szükségesnek lát-szott neki a tanári pályán biztosított állást nyújtani.“ Jutalmak és segélyek czimén új kiadásképen 300 frt vétetett fel a bölc. karnál tartandó *egészségtani előadások díjazásaira*. A kisebb változásokat nem tartjuk szükségesnek fölemlíteni, e helyett képét adjuk az egész egyetemi budgetnek.

A személyi járandóságok összege	406,760 frt
A dologi kiadások	198,680 frt
	<u>605,440 frt</u>

mely összegből ált. megtakarítás gyanánt levonatik . . . . . 11,510 frt
503 930 frt

Ezek azonban csak a rendes kiadások a középisk. tanárképző költségei nélkül. Ha ezeket is hozzáadjuk, továbbá az átmeneti és beruházási költségeket, akkor a következő eredmény tűnik ki:

	forint
Rendes kiadások	593,930
Tanárképző	17,160
<i>Építési költségek törlesztése:</i>	
1. Az egyetemi épületek létesítésére föl-	
vett költségtől. 14 részlete	146,322
2. Boncztanai intézet stb.	21,000
3. Belkóroda	21,000
4. Orvostani intézetek	43,132
5. Természettudományi intézetek	40 800
6. I. szül. kóroda	6,542
7. Szül. kóroda kibővítése stb.	9,600
8. Törvényszéki orvostani intézetek	2,500
9. Az orvostani intézetek számára meg-	
vett Édeskuty telek törlesztésére	2,400
10. Egyetemi magántanárok	3,000
<i>Átmeneti kiadások:</i>	
1. Közegészségtani intézet	1,000
2. II. seb. kóroda a Rókusban	30 000
3. Elmekórtani tanszék a Rókusban.	10,000
4. Az orvostani üllői uti telep feltöltési	
tb. költségeire	6,000
<i>Beruházások:</i>	
1. Egyetemi könyvtár	3,000
2. I. szül. kóroda felszerelésére	600
3. I. szül. kóroda kibővítése	5,000
4. II. seb. kóroda a Rókusban	5,000
5. Elmekórt. tanszék felszerel.	1,000
6. Egyet. gazdasági hivatali stb.	13,000
7. Egyetemi átalakítások, diszterem	8,500
8. Természettud. s természettud. int.	
belső felszerelésére	20,000
9. Élettani tanszék felszer.	1,000
10. Egyet. orvostani főző-, mosó- és fertöz-	
telenítő intézet stb.	25,000
11. Épület helyreállítása stb.	1,000
12. Egészségtani intézet felszer.	4,000

13. Term. tud. intézet felszer.	20,000
14. Ter. r. és term. t. int. bekerítése stb.	10,000
15. Közegészségtani intézet felszerel.	1,500
16. Törvényszéki orvostani int. építésére I.	7,000
17. Kórboncztanai intézet felszerel.	500
18. II. boncztanai tanszék felszerel.	500

Összesen: 1 079,988

Ime a budapesti egyetem összes költségei meghaladják az egy milliót, úgy hogy a rendes kiadások az összes kiadásoknak csak valamivel többet a felénél teszik ki. A felsorolt tételek némi fogalmat nyújtanak az egyetemi szervezet gazdaságáról s folyton fokozódó bővüléséről.

3. A kolozsvári egyetem rendes költségei 215,828 frtra rugnak, 3 591 frttal többre, mint tavaly. Itt is sokkal tetemesebb összeget nyerünk, ha az összes költségeket állítjuk össze:

Rendes kiadások	215,828 frt.
Tanárképző	14 832 frt.
Építési költségek törlesztése	13,800 frt.
Beruházások	29,000 frt.
Összesen:	273,460 frt.

4. A József műegyetem rendes kiadásai 176,551 frtot tesznek ki, 3291 frttal többet, mint tavaly. A többletet először is egy új *rendes tanári állás* okozza, mely az építészeti osztályban lesz létesítendő. Tulajdonképen két állásra van szükség de ezek egyike új állás szervezése nélkül létesíthető, mert az államszámviteli s könyviteltani tanszéke megszüntették s annak eddigi tanára, ki a keresk. akadémia igazgatójává választatott meg, külön tiszteletdíj mellett (1000 frt) fogja mint meghívott szakértő előadni a műegyetemen e tárgyakat. A műegyetem *építészeti szakosztályáról* következőképen nyilatkozik a miniszter: Ez n osztály legkevésbé áll ama színvonalon, melyet e főiskolától méltán meg lehet kívánni; nem áll pedig tanerőinek csekély száma miatt; mindössze három tanár (és egy magán tanár) között oszlik meg az egész anyag, melyet a mai építészettan felöllel; természetes tehát, hogy ezen, gyak. épít. czélokra maga az állam által is gyakran igénybe vett tanárok dicsérendő buzgalma daczára, a feladat nem oldható meg a kellő sikerrel; a közönség bizalma sem szilárdult meg eléggé a hazai műegyetemünkön kiképzett építészek iránt s a nehézségek a hallgatószámának ujabban mutatkozó örvendetes szaporodása folytán mindinkább nagyobodnak. Itt tehát a dotáció emelése a tanszékek szaporítása által elkerülhetetlen; az ókori építésre kell egy, és az ált. építési szerkezettanra s építési enciklopédiára egy külön tanszék. Egy más új tanszék a földtan számára egyelőre rk. tanárral fog betölteni. „Annál idősebbnek, mondja a miniszter, vélem e tanszék föllállítását most, mert a műegyetemen jelenleg épen e szakból egy kitünő magántanár működik. ki keleti utazásain bővített tudományos ismereteit a földtani intézetben is érvényesíti, s kit tanári működésében állandósítani a műegyetem szempontjából föltette kívánatos volna.“ Az *egészségtani oktatásra* is állandósítottatik magántanár 600 frt fizetés el. A *francia és angol nyelvre* is 500—500 frt tisztelet-díj mellett alkalmaztatik állandó tanító. Összesen a műegyetemi kiadások ezek:

Rendes költség	176,551 forint
Építési költségek törlesztése	50,000 „
Beruházások	12,600 „
Összesen	239,150 forint

5. Az országos mintarajztanoda és rajztanárképezde költségei 54.000 frtot tesznek ki. Figyelemreméltó újítás, hogy a paedagogiai tanításra 400 frt vétetett föl, mert ismételten merült fel az a panasz, hogy a rajztanárok pedagógiát nem tanulnak, a mire pedig pályájukon szükség van. — Az iparművészeti iskola kiadásai 32.000 frtra vannak előirányozva, 3.688 frttal több, mint tavaly. Új tételként szerepel itt a *dekoratív plasztika* tanárának 900 fizetése és 300 frt lakbéré. A kisegítő tanárok száma is egygyel szaporított, a ki a francia nyelvet fogja előadni. Új tétel a gipszöntő 600 frt fizetése is. Tanulók segélyezésére fölvétetett 2000 frt, a házbér tétele pedig 7000 forintról 9000-re emeltetett. Általános megtakarítás gyanánt azonban levonott 3960 frt. — A nagyszombeni jogakadémia költségei az idén is 16.000 frtot tesznek ki. Már eddig két tanfolyam meg van szüntetve, egy tanárt már áthelyeztek Kolozsvárra, egy másodiknak áthelyezése küszöbön áll.

6. Az állami gymnasiumok költségei 178.177 frtba állapították meg. Nagyobb változások nem fordultak elő. A *kaposvári gymnasium* 7 osztályból 8 osztályúvá egészítették ki. A párbuzamos osztályokban és rendkívüli esetekben alkalmazott helyettes tanárok díjazására fölvétetett 2500 frt. Az állami reáliskolákra 485.446 frt irányoztatott elő. 18.246 frttal több mint a múlt évben. A költségemelkedés a tornatanárok fizetésének egyenlősítéséből, a tud. V. k. áll. főreáliskola házi atányának emeléséből származott; továbbá a *brasói* új reáliskola felállításából, mely az első évben 5210 frtba kerül. Végül a pozsonyi főreáliskola államivá tétel, a mi 9222 frt több kiadást idéz elő.

Felekezeti középiskolák segélyezésére az idén fölvétetett 40.000 frt. Segélyben részesülnek: a *rozsnyói* áll. ev. főgymnasium, a *rimaszombati* egyesült prot. gymn. a *jászberényi* r. kath. főgymn., a *szegedi* r. kath. főgymnasium, továbbá a *mármaros-szigeti* ev. ref. gymnasium, az *eperjesi* ág. ev. főgymnasium, a *selmeczbányai* ág. ev. főgymnasium; más intézetekkel a tárgyalások folyamatosan vannak.

7. A szakiskolák rovatában a *bábai* iskolát, a *budapesti ipari középiskolát*, az *iparos tanulók iskolát*, a *jumei* áll. keresk. iskolát, s a *kereskedelmi iskolák segélyezését* találjuk, összesen 160.957 frt költséggel, a mi a tavalyinál 11.557 frttal több. Leginkább emelkedtek a bud. áll. közép ipariskola költségei 9100 frttal. Itt a rendes tanárok száma egygyel növekedett, az intézet szállása kibővítésére, az építő iparosok tanfolyamára sokkal több irányoztatott elő mint tavaly. Az iparos tanulók iskoláira 30.000 frt vétetett föl, 8000 forinttal több mint a múlt évben. Még tavaly csak 70 ily iskola működött, az idén számuk 146-ra rug. A miniszt. biztos 3400 forint fizetést huz. A *segély-ett keresked. iskolák* sorába belépett az idén a *brasói* is 500 forinttal. Az összes ebbeli költség 19.000 frt.

8. Népnevelési szükséglet. E fontos rovatban az idén 2.104.914 frtot találunk, 128.814 forinttal többet, mint az 1885. költségvetésben. A legnagyobb emelkedést, 90.000 frt, számos új állami népi iskola felállítása okozza; „a népnevelési ügy előbbvitelére hatályosabb eszközt nem ismerek, mint ha különösen az ország ama vidékein, hol a felekezeti népiskolák hátra maradtak, vagy működésök bármi tekintetben aggályos, mentől több állami népiskola létesítetik; az ezzel járó áldozat az elérendő fontos cél szempontjából nem látszhatik túlságosnak.“ A *kisdedódvák* költségei 5000 frttal, a *polgári iskolák tanítóinak* fizetése 12.000 forinttal, az

ujra felállítandó ipartanmühelylyel kapcsolatos felső nép- és polgári iskolák tétele 8000 forinttal emelkedett.

A fő tételek a következők:

1. Elemi s polgári tanító-képzők	366,900	frt.
2. Elemi s polgári tanítónők képzők	220,900	„
3. Tanítóképzők közös költségei	8,000	„
4. Tornapóttanfolyamok	6,000	„
5. Népnevelési szükséglet	1.100,000	„
6. Néptanítók nyugdíjintézete	150,000	„
7. Néptanítók Lapja kiadására	11,000	„
8. Állami felsőbb leányiskolák	154,500	„
9. Kolozsvári felsőbb leányiskola	3,500	„
10. Siketnémák intézete Vácson	37,000	„
11. Vakok intézete Budapesten	39,731	„
12. A vakok orsz. intézetéből kilépő növendékek segélyezésére	2,383	„
13. Balaton-füredi szeretetház	5,000	„
	<u>2.104,914</u>	frt.

Fontosak a szoros értelemben vett *népnevelési szükséglet* egyes tételei:

1. Állami népiskolákra	390,000	frt.
2. Községi iskolák segélyezésére	230,000	„
3. Magyar ny. póttanfolyamok	27,000	„
4. Tanítók segélyezésére s jutalmazására	18,000	„
5. Kisdédódvók	45,000	„
6. Testületek stb. által fenntartott iskolák segélyezésére	30,000	„
7. Tankönyvek s eszközök	14,000	„
8. Mérnöki s egyéb költségek	30,000	„
9. Felső népiskolák	80,000	„
10. Polgári iskolák	224,000	„
11. Ipartanmühelylyel kapcsolatos új felső nép- s polgári iskolák	12,000	„

Összesen: 1.100.000 frt.

Az állami felsőbb leányiskolák költségén 179.828 forintot tesznek ki, 31.275 forinttal többet mint a tavaly, mely többet ez iskolák folytonos fejlődéséből származik. A következő iskolák vannak:

	1886.	1885.	+
1. Budapesti	58.420 frt	57,500 frt	920 frt
2. Máram. szigeti	19,514 „	14,501 „	5,013 „
3. Trencsényi	19,204 „	19,620 „	3,584 „
4. Soproni	19,544 „	14,655 „	4,877 „
5. Lőcsei	16,234 „	13,694 „	2,540 „
6. Rozsnyói	14,294 „	13,293 „	1,001 „
7. Besztercebány	15,174 „	11,480 „	3,694 „
8. Temesvári	13,944 „	9,300 „	4,644 „
9. Kolozsvársegélye	3,500 „	3,500 „	—
	<u>179,828</u> „	<u>148,553</u> „	<u>31,275</u> „

Megjegyzendő, hogy az „ált. megtakarítás“ tavaly 15,253 frt volt, az idén 21,828. Látni való hogy ez intézetek fejlesztésére valóban tekintélyes összegek s költség-többletek irányoztatnak elő.

9. Állami tanintézetek építésére felvett kölcsönök törlesztése. E rovatban a tavalyiakon kívül a következő új tételek fordulnak elő:

1. Az orsz. mintarajztanoda kibővítésére megvett telek 25000 vételár kamata s törl. fejében . . . . . 1500 frt.
2. A *modori* áll. tanítóképző intézet létesítésére felveendő 120.000 frt kölcsön törl. I. részlete . . . . . 5000 „
3. A *soproni* áll. felsőbb leányiskola épü-

Letének felépítésére felvett 127,000 frt kölcsön törleszt. I. r.	5000 „
4. A budapesti törv. sz. orvostani intézet részére megvett telek vételárának I. törl. részl.	2500 „
5. Az orsz. közokt. tanács és a tanárképző int. gyak. iskolája házának építésére I. törl. részl.	8000 „
6. Az orvostani intézetek számára megvett Édeskuty féle telek és épület 40,000 frt I. törl. részl.	2400 „
7. A budapesti VI-ik áll. tanítóképző intézet kibővítésére I. részlet	5000 „

Mintthogy ez építések részben fontos tanügyi alkotással függnek össze, helyén való néhányat részletesebben jellemeznem.

Az orsz. mintarajztanodában ez intézet örvendetes fejlődése folytán, főleg az építészeti s mintázási osztályok helyszüke miatt kellő tevékenységet nem fejthettek ki. E bajok orvoslására a minta-rajztanoda főszevességében alkalmas telket vásárolt a miniszter 24,516 forinton.

A modori áll. tanítóképző intézet saját épületet kap, mely bennlakásra is be lesz rendezve. Hasonlóképen új épületet kap a soproni áll. felsőbb leányiskola, mely eddig bérházban volt elhelyezve, mely e célra igen alkalmatlan.

A budapesti törvényszéki orvostani intézet eddig csak egy tanteremmel rendelkezett az orvostani központi épületben, mely csakis elméleti jellegű előadásokra használható. Egy önálló törvényszéki orvostani intézet építése, mely egyúttal a rendőri vagy bűnügyi bonczolás alá kerülő hullák befogadására is szolgáljon (Morgue), ezek folytán mindinkább nélkülözhetlenné válik. A telek már megvan, 47,746 forintba került, az üllői-úton, közel az orvostani nagy kóroda-telephez.

Az országos közokt. tanács és budapesti tanárképző gyakorló iskolája bérházban van elhelyezve. A tanács csak egy szűk és sötét kis szobával rendelkezik, mely irodául is alig használható. „Hogy a tanács, mondja a miniszter, teljes sikerrel követhesse célját, mulhatatlanul kell arról gondoskodni, hogy legyen egy, a jegyző lakását és a tanácskozási termet is magába foglaló oly helyisége, mely ezen intézmény rendszeres, folytonos és belterjes működését lehetővé teszi. A jegyző bennlakására azért kell sulyt fektetnem, mert e tisztviselő teendői hivatali órákhoz nem köthetők, hanem feladata az, hogy mint állandó s csakis e célból díjazott közege a tanácsnak, folytonos összeköttetésben ennek írat- és könyvtárával, oly őrszemet képezzen a tanügyi élet egész mzején, a mely minden jelenséget megfigyel, a külföld hasonló állomásaival élénk közlekedésben állva, annak minden tanügyi haladásáról, vívmányairól tüzetes értesülést szerez s így a tanácsnak nemcsak fojó teendőit készíti elő, de kezdeményezéseihez is az anyagot szolgáltatja.“ Azután következik a gyakorló iskola háza építéseinek okadatolása. A telek már megvan az ősz-utcában. 45,500 frtba került, az építkezés összege 175,000 frt.

Az orvostani intézetek számára megvett Édeskuty féle telek és épület 40,000 frtba kerül s a telep kikerekítésére szolgál.

A budapesti VI. k. áll. tanítóképző intézet kibővítésére telek vétetett, mit a miniszter következőképen okadatol: „Czélom az, hogy a nevezett tanítóképző,

mely feladatának a legjobb sikerrel felel meg, egy oly intézettel gyarapíttassék, melynek hivatása legyen nem tanítónőket a felsőbb és alsóbb népiskolák számára, de nevelőnőket az előkelőbb osztályok leányok számára képezni ki. Azt hiszem, ily intézetnek szüksége eléggé érezhető, mert a külföldről nagy számmal importált nevelőnők a legtrikább esetben képesek növendékeiket a hazai és nemzeti életünk s szükségleteink által kijelölt irányban s azok szellemében nevelni. Ily intézet létesítésére, a szóban forgó tanítóképzővel kapcsolatban a bennlakással és gyakorló iskolával ellátva, csak egy szomszéd telek megvétele s megfelelő építkezés útján lehetséges; az előbbi 32,000 frtba, az utóbbi pedig a műszaki tervek szerint 171,671 frtba kerülne.

I R O D A L O M.

Földrajz népiskolák számára, írta Laky Dániel. Második javított kiadás. Ára 16 kr. Budapest, 1883.

Az egész munka 54 oldalra terjed. S bár nem mondja a szerző; mindamelllett úgy látszik, hogy könyvét az elemi iskola ötödik osztályának szánta. Erre mutat beosztása és a földolgozott anyag

Magyarország ismertetésével kezdi és 22 lapon foglalkozik e tárgyal a következő felosztással:

1). A főváros ismertetése. 2). A Duna és Tisza közötti vidék. 3. A Tiszántúli síkság. 4). A Dunántúli vidék. 5.) Az Északnyugati hegyes vidék. 6). Az Északkeleti hegyes vidék. 7). A Délkeleti hegyes vidék. 8). A Dráva, Száva és Adriai tenger közt fekvő vidék. 9). Dalmácia. Végül beszél Magyarország általán. — Tanmenete e szerint inductiv a hazai földrajz tárgyalásánál. Ilyen egész Európa ismertetésénél. Magyarország után t. i. Európa többi országait ismerteti 14 lapon. Azután Ázsiát, Afrikát, Ausztráliát és Amerikát tárgyalja kellő rövidséggel, azonban deduktiv tanmenetet követve. — Végül 8 oldalra terjedő szakaszban a fizikai és csillagászati földrajzból nyújt egy kevés ismeretet.

A mű nyelvezete kevés kivétellel tiszta, értelmes, egyszerű; de néhol száraz, a mely hibába az elemi iskolai tankönyvek írói közül igen sokan beleesnek és a szóban forgó könyvnel sokkal nagyobb mértékben éppen a nagy rövidségre való törekvés miatt.

Azonban ennél nagyobb hibának tartom az ilyen fogalmazást: Salzburg. Ez . . . — Bu.lovina. Ez . . . Sina. Ez . . . stb. stb. És ez az idétlen „Ez“ kiér mint egy boszantó szellem az egész könyven keresztül, Ausztriától kezdve végig az 5 világrészen. Ha aztán a gyermek az ilyen módon írt földrajzi és természetrajzi tankönyvekről e hibát elsajátította, szinte merőben haszontalan minden figyelmeztetés! Bármennyit mondjuk is neki: ha már ott az alany a mondatban fölösleges és hibás ama névmást használni; más alkalommal ismét csak azt halljuk tőle: „India, ez“. . . „Az elefánt, ez“. . .

Ehhez hasonló pleonasmus más helyt is fordul elő könyvében. Svájczról pl. így szól:

„Nevezetesebb városai:

Bern, ez a főváros; ezen kívül Genf, világhírű órákészítéssel, Zürich egyetemmel s gép- és selyemgyárral a nevezetesebb városai.“

Fogalmazása néhol, de csak néhol darabos. Például: „Mexikó. Ez az egyesült-államoktól délre fekszik; igen termékeny földje van, de partvidékeinek égalja forró és egészségtelen levegője van.“

Hasonlóan fogalmazási hiba lehet az is, hogy midőn a tengerek hasznáról beszél és elősorolja azon tengeri állatokat, a melyek az emberre nézve hasznosak: jónak látja *első sorban a czápát* megemlíteni!

Igaz, hogy a bőrét fölhasználják, de ezt a csekély hasznot mégis jóval fölül mulja az általa okozott kár.

To ábbá, midőn megemlíti a tenger mozgásait, így szól az ár-apályról: „Ezt a tüneményt a Nap és Hold vonzásából magyarázzák ki.“ Igaz, hogy ebből magyarázzák. De ha annak az iskolás gyermeknek, csak ennyit és ilyen formán mondunk e mozgás okáról: akár semmit se mondtunk légyen. E magyarázat tulságosan lakonikus és hibás azért, hogy a napot említi első sorban; holott tudjuk, hogy a világtengerek e mozgásinál első sorban a Hold vonzása szerepél; mert, habár 162-szer erősebben vonzza a Nap a Földet; e tüneményt *nem a vonzás nagysága, hanem a vonzás különbsége* okozza. — Az ilyen hiba csekélynek látszik, pedig nagyon félve vezetheti a tanulót, különösen ha nincs ott szüntelenül a javító, magyarázó tanító. Már az előadás rövidege sok nehézséget okoz a megértésnél, hát ha még félreértést okozó hiba csúszik a könyvbe. — Azért sehol sem kellene szorgalmasabban, lelkiismeretesebben kerülni a homályos v. hibás magyarázatot, mint épen az elemi iskolai tankönyvekben.

De találkozunk homályos, sőt zavaros fogalmazással más helyt is. Ilyen p. a Földgömb alakjáról szóló részlet első bekezdése. Ugyanezen cikk második számú pontjában pedig fogalomzavar fordul elő. Ott t. i. ez áll: „Ez azt bizonyítja, hogy a Föld gömbölyű, mert különben a *láthatár* nem volna gömbölyű.“ — A láthatár lehet *köralakú*, de *nem gömbalakú*. Nem csoda aztán, ha a gyermekek mindentalan összetévesztik a kör- és gömbalakot; ha még a könyvtörök is fölcserélik a két fogalmat.

Ilyen ez is az 53-ik oldalon: „a forró óv felületére *legfüggélyesebben* esnek a Nap sugarai.“ E szerint lehet valami függélyes, függélyesebb és *legfüggélyesebb*. Pedig fölteszem Luky urról, hogy tudja miképen azon egyenes vonal, mely a vízszintessel nem ad pontosan 90°-nyi szöveget, már nem függélyes, hanem ferde. Ez aztán lehet ferde, ferdebb, legferdebb.

A mi magát az anyagot illeti, e tekintetben annvit élt föl a szerző, a mennyit az elemi iskola 5-ik osztályában a tanterv értelmében föl szoktak ölelni; s ezt, mint említém, könnyen áttekinthető módon és *kevesebb rövidséggel* adja elő. Mindamelllett a legtöbb helyt nem felejtí megemlíteni azt, a mi a legjellemzőbb az illető országokra nézve. E lényeges és jogos föltételt igen sok földrajzi tankönyv épen a *félreértett rövidség* miatt elmulasztja. Pedig ez által ha a jellemző dolgokat ki nem felejtí: nem csak szükségessé ismeretet nyujt, de nevelőleg hat a gyermekekre. Ilyen megjegyzések p. e könyvben: „Franciaország Európa legdugabb országa, s azzá lakóinak rendkívüli *szorgalma, ügyessége és takaréklössága* által lett.“ Vagy: „A hollandok *munkások, takarékosok és a tisztaságot kedvelő* emberek.“

Vagy: „Perzsia lakói kelmek fésülésében, szőnyegek, sálók és a rózsavilág készítésében nagyon ügyesek.“ stb. Ép így fölemlíti a különböző országok, területek *legjellegzőbb állatait és növényeit* is. Cziélszerű lett volna azonban, ha a szó e kis könyvben is úgy, mint nagyobb földrajzában a jellegző állatok és növények képét a szöveg közé nyomtatja. Igaz, hogy az iskolában meg kell azokat amugy is mutatni, de a gyermek emlékében könnyebben és jobban megtapad az ismeret, ha a tárgyak képét tanulás közben is szemelőtt látja; aztán még sem rendelkezik minden iskola a megfelelő taneszközökkel. E hiányt azonban (ha már annak t kintjük), a könyv olcsósága eléggé menti!

De, hogy ismét a mű előnyére térjek vissza: azon ki-

vül, hogy szerző tekintettel van *csaknem* mindenütt arra, a mit megtanulni érdemes, és a mi igazán jellegző (kivételt képez e tekintetben Japan, semmi olyat nem mond róla a szerző, a mi *kiválólag* Japánra illik és Japánra nézve jellemző. Városai közül is csak egyet említi, azt is azon a néven, a mely már nem használatos t. i. „*Jedo*“ t mond *Tokio* helyett); előnye a könyvnek az is, hogy nem gyötíri a gyermeket sok számmal; csak a legfontosabbakat említi meg, és sok helyt összehasonlítással pótolja a száraz számokat. Például: „Franciaország kétszer akkora, mint Magyarország; lakóinak száma kétannyinál is több.“ Vagy: Nagy-Britannia kiterjedése valamivel kisebb mint Magyarország, de lakóinak száma kétannyi. stb stb.

Helyes az is, hogy zárjelbe teszi azt: miképen kell kiejteni az idegen neveket. Így legalább a gyermek nem kinlódik azoknak a kibetűzésével, és nem mond nevetséges dolgokat.

A mi végre a könyv általános értékét és érdemét illeti; nóha vannak benne — a mint a mondottakból látszik — hiányok és hibák: mindamelllett előnyei fölölmulják hátrányait, és ha nem is a legkifogástalanabb, de mindenesetre elég jó tankönyvül szolgálhat.

Mert — hogy az elmondottakat röviden összefoglaljam — habár nyelvezete néhol homályos, sőt értelemzavaró; habár itt-ott plonasmusra is akadunk, s az a kiirthatatlan „*ez*“ mindenütt előtolakodik és izléstelenkedik; mégis, a mi a dolog lényegét, az anyagot illeti, az nézetem szerint jól van megválasztva, és csekély kivétellel jól van földolgozva.

Binder. Laura.

V E G Y E S E K.

A kolozs megyei tanító-testület 1895-ik évi közgyűlésének sorrendje:

Október 29-én:

1. Előértekezlet d. u. 3 órakor a II. községi iskola helyiségében.
2. A biharmegyei tanító-testület ünnepélyes fogadtatása d. u. 5 órakor az indóháznál
3. Elszállásolás. 8 órakor ismerkedési estély.

Október 30-án:

- A közgyűlés megnyitása a városház nagytermében d. e. 9 órakor.
1. Ének, előadva a tanító-képezde dalköre által.
  2. Elnöki megnyitó beszéd.
  3. Titkári jelentés.
  4. Bizottságok kiküldése a könyv-, irat-, tanszer-tár, az egyesületi pénztárak megvizsgálására, a szavazatok beszédésére s a nyilvános tanítások meg szemlélésére.
  5. Az egyleti szakközlöny ügye.
  6. Felolvasás, Fazakas József képezdei tanár által.
  7. 1 órakor főzébenél.
  8. D u. 3 órakor kirándulás a kolozsmonostori m. k. gazdasági intézetbe.
  9. 4¹/₂ órakor az egyetemi vegytani intézet megtekintése; este színházba menetel.

Október 31-én:

- 8–9 ig nyilvános tanítást tart
- a) Elek Gyula a II. községi iskolában.
  - b) Vadas Zsuzsa k. a. a belvárosi ev. ref. leányiskolában.
- 10 órakor. A közgyűlés folytatása a városház nagytermében.

1. Ének, előadva a tanító-képezde dalköre által.
2. Jegyzőkönyv hitelesítés.
3. Tisztviselők leköszönése s korelnök választás.
4. A szavazatszedő bizottság jelentése.
5. A kiküldött bizottságok jelentései.
6. Felolvasás, dr. Ferenczi Zoltán polg. isk. igazgató által.
7. Indítványok.
8. Délután 4 órakor a muzeum s a fels. kereskedelmi iskola megtekintése.
9. Este 7 órakor társas vacsora.

— **Érelem** „Magyarország népoktatási intézeteinek és tanítóinak Czimtára“ első füzetének megjelenésekor a sajtó s több egylet azon óhaját fejezte ki, hogy a hazai tanító-egyletekre vonatkozó adatokat is összegyűjtsem s egy füzetben közzé tegyem, mert ezzel, mint „Egyetértés“ mondta, a Czimtár a magyar népoktatásnak külső adatait valóban a legnagyobb teljességgel foglalná magában, a mely adatok nem csupán népoktatástörténeti szempontból lesznek becsesek, hanem fontosak is, mivel az országos tanítógyűlés az egy-egyletekre van alapítva.

Tekintettel az említett érvekre, készséggel vállalkoztam az adatok gyűjtésére s első felhívásom kibocsájtása óta számos egylettől kaptam a kívánt adatokat; de több egylettől még nem, — azért tisztelettel kérem az illető t. Elnök urakat, hogy vezetésük alatt álló tanító-egyletre vonatkozólag a szükséges adatokat november 10-ig rendelkezésemre bocsájtani sziveskedjenek.

A szükséges adatok a következő kérdésekre adott válaszból állanak.

1. az egylet hivatalos czime?
2. az egylet székhelye?
3. alapítási éve?
4. jellege (ha felekezeti, mely felekezethez tartozik?)
5. a tagok száma?
6. mennyi az évi tagsági díj?
7. van-e könyvtára? s mennyi a művek száma?
8. van-e tőkésített vagyona? s mennyi?
9. van-e segélyalapja? s mennyi?
10. milyen a szervezete? (pl. feloszlik-e szakbizottságokra, — vagy járáskörökre?)
11. Tisztviselők névsora, a viselt tisztség megnevezésével — Ha az egylet szakbizottságokra vagy körökre oszlik, szükséges első sorban a központi tisztviselők neveit s aztán a bizottságok vagy körök tisztviselői neveit az illető bizottság vagy kör czimének kitételével felsorolni. A megyei járási körök elnökeinek lakhelyét is szükséges felemlíteni?

Ha az elnök vagy bármely más tisztviselő *nem tanító*, annak egyházi vagy polgári állása megnevezendő.

12. van-e az egyletnek közlönye? s ha van, mi a czime?
13. hány közgyűlést tart évenként?
14. hol tartja közgyűléseit?
15. az egylet rövid története.

Bélicza József,

főv. vezetők-tanító, I. ker., Tabán, Bocskay-téri iskola.

— **Meghívás.** A „Háromszék-megyei tanítótestület“ f. évi október 30. és 31-ik napjain Seps-Szentgyörgyön tisztújító közgyűlést tart, melyre a tagok ezenel meghívotnak Targyisorozat: (Első nap okt. 30.) A gyűlés kezdete d. e. 9 órakor. 1. Elnöki megnyitó beszéd. 2. Bizottságok kiküldése: a) gyakorlati tanításra; b) iskolák és humán intézetek megtekintésére; c) szavazatszedő bizottságok a központi tisztviselők és segélyegyleti igazgatóság megválasztására; d) a hangverseny jövedelmének számbavételére. 3. Titkári jelentés az évi működésről. 4. A választmány véleményes indítványai: a) az „Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület“ be való alapító tagkénti belépés; b) az országos tanítói árvaházra adományozott összeg kiszakítása, külön kezelése és 3000 frtos alapítvány gyűjtése; c) a fővárosi tanítóknak elismerő nyilatkozat küldése; d) a megye közönségéhez a tanítói könyvtár segélyezése iránt új kérés; e) a megyei földrajzi tankönyv megírása; f) a testületi hivatalos közlöny; g) a testületi „Évkönyv“-nek minden 3 évben való szerkesztése és kiadása; h) a segélyegyleti alapszabályok kinyomtatása tárgyában. 5. A tanítói könyvtár letesítésére kiküldött bizottság jelentése. (Előadó Komáromy Andor, kir. tanfelügyelő ur.) 6. Emlékbeszéd: Mengel Pál, kovászai elhalt tanító felett tartja Vajna Mihály; néhai Simó Dénes sepsi-szentgyörgyi tanító felett dr. Szász István. 7. A tanító teendője a tanulók vallás-erkölcsi érzésnek felébresztése érdekében“ című tétel s a járáskörök véleménye alapján összeállított jelentés előterjesztése. 8. Kovács Dénes képviselő beszámolója a f. évi aug. 20-án Budapesten tartott III-ik egyetemes tanítógyűlés végrehajtó-bizottságának nagygyűléséről. 9. A központi pénztár megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése, előadó Vajna Károly. (Má-

sodik nap, okt. 31.) 1. Dél előtt 8—9 óráig gyakorlati tanítás, tartja Pál Károly, a polg. fiai kola 3-ik osztályában a németnyelvtanból. 2. D. e. 8 órakor a kiküldött bizottságok jelentései. 3. Titkári jelentés a segélyegylet évi működéséről. 4. M. Székely János segélyegyleti pénztáros jelentése a pénztár állapotáról. 5. A tanítói könyvtár alapszabály-tervezet tárgyalása, előadó Komáromy Andor, kir. tanfelügyelő ur. 6. Értekezés Csinádi Lajos által a méhészet köréből. 7. A jövő évi közgyűlés helyének megállapítása. 8. Elnöki zárbeszéd. — *Figyelmeztetésül.* Az addigi szokás és határozat értelmében az első napon (okt. 30.) este az „Eötvös-alap“, „Országos tanítói árvaház“ és testületünk „Segélyegylet“ javára hangversenyvel összekötött táncszívalom fog rendeztetni. Kézdi-Vásárhelyt, 1885. okt. 1-én. A választmány nevében: Gyöngyösi István, titkár.

— **Meghívás.** A „szebenmegyei tanító-testület“ ez évi rendes közgyűlését november hó 20-án a nagyszabonyi áll. népskola helyiségében tartja meg. E gyűlésre a testület tagjai, érdeklődő tanfőfiak és tanügybarátok ezenel tisztelettel meghívotnak. — A gyűlés reggeli 9 órakor veszi kezdetét. Targyisorozat: 1. Gyakorlati tanítást tart Teleky János nagyszabonyi áll. isk. tanító az I. f. u-osztályban, írva-olvasásból. 2. Elnöki megnyitó. 3. Az eltávozás folytán megürit elnöki szék betöltése. 4. Főjegyzői, pénztárnoki és könyvtárnoki jelentések. 5. A megtartott gyakorlati tanítás megbeszélése. 6. Javaslat a gyakorlati tanítások megbeszélésének módozataira; előadó Tóth Károly bizottsági előadó által. 7. „A hazaszeretet és hazafiság“ cz. értekezését felolvassa Weinhold Károly, nagyszabonyi áll. isk. tanító. 8. Az 1885. évi költségvetés megállapítása. 9. Indítványok. Nagy-Szeben, 1885. október 19-én. Tóth Károly, s. k., ideiglenes elnök. Weinhold Károly, s. k., főjegyző.

— A magyar nyelvi képesség és az orosz tanítói nyugdíjintézmény. A vállas- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium egy legújabb rendeletében kimondotta, hogy a hazai néptanítók nyugdíjintézményi ügyeiben nevezetesen a főlveleek alkalmával a többi között az illető néptanító magyarnyelvi képessége is okmány által igazolandó.

— **Iskolai zsebnaptár.** Értesítem a t. kartársakat, hogy a szerkesztésben és kiadásomban megjelenő „Iskolai zsebnaptár“ az 1886. évre (III. évfolyam) f. é. november hó végéig fog megjelenni s ára 1 frt 20 kr. leend. — Együttal kérem azon t. kartársakat, kik naptáromat birni óhajtják, hogy engem arról (levelező-lapon) *mielőbb* értesíteni sziveskedjenek, hogy a nyomtatandó példányok száma iránt tájékozhasam magamat. Bélicza József, főv. vezetőtanító. Budapest, I. Tabán, Bocskay-téri iskola.

— A vasvári megyei magyar nyelv-alapítvány 15 ezer frtból áll. Ebből tizezer frt kamatja a magyar nyelvet sikeresen oktató tanítók jutalmazására lesz fordítva, 500 frt kamatját pedig nem magyarajku népszkolai növendékek kapják. A tanítók részére 200, 250 és 100 frtnyi jutalmat állapít meg a megyei új szabályrendelet.

— **Zibél mi lehet.** Angolországban minden lehet az ügyvédől. (Hazánkban az ügyvédi oklevél szintén majd mindenre képesít.) Franciaországban minden lehet a *journalista*, Amerikában pedig minden lehet a *tanító*. A köztársaság elnökjelöltje Blaine egy ideig tanító volt a siketnémák intézetében, ellenfele pedig Cleveland (a jelenlegi elnök) a vakokintézetében tanított, Garfield (volt elnök) egyszerű tanító volt. Északamerika legjelesebb férfainak fele a tanító pályát is megpróbálta s Amerikában nagy fontosságot tulajdonítanak a tanítógyűléseknek. A tanítógyűlések előkészületeit éppen olyan érdeklődéssel szokták ott ki-érni, mint a milyen érdeket mutatnak az övilágban a diplomaták konferenciáinak. Az amerikai vasút társaságok tanítógyűlések alkalmával külön vonatokat szoktak a gyűlés helyére indítani.

— Páris városa az iskolák gyermekek kirándulása érdekében. A lefolyt iskolai évben Páris városa a községi iskolák kirándulására 45,000 frankot áldozott. A kirándulások egy része a főváros közvetlen közelében levő helységekre szorított, másrészt azonban távolabbi városok is szolgálták a kirándulások célpontjává. A kirándulók egyes csoportjai meglátogatták Rouent, Calais t és Brüsselt is. Az összes kirándulások augusztus hónap második felében rendezettek.

— **Egészségtelen iskolák.** Londonban nem rég vizsgálta alá vették a népskolába járó gyermekek és részének egészségi állapotát s ez alkalommal arra a szomorú tapasztalatra jutottak, hogy a megvizsgált iskolákat látogató 6500 növendéknek körülbelül a felét találtak betegnek. A legnagyobb része álmatlanságban szenved. Nem csekély azoknak a száma, a kik holdkórosak, idegbajosok és fogfájások. A röv.életűség is mindinkább terjed. Ezen bajok forrása a rossz levegőben, a hiányos táplálkozásban és a szellemi erők megerőltetésében találtatt. Skócia ában ellenben 100 gyermek közül csupán 6 szenvedett a mondott bajokban.

TARTALOM: Nehány szó felekezeti tanítóképző intézeteinkről *Tasnádi J.* — A havrei nemzetközi tanítógyűlés. *Ujházy Imre.* — A közoktatásügyi költségvetés. — **Irodalom:** Földrajz. *Irta Laky Dániel, sm. Binder Laura.* — **Vegyesek.**